

IVA KURELAC (PRIREDILA),
*POSEBNA UPUTA U VEZI S 33 ŠIBENSKA
SPORNA SELA I OSTALIM MJESTIMA (1569.).*
PRIJEVOD S TALIJANSKOGA:
NINA SPICIJARIĆ PAŠKVAN.

Muzej grada Šibenika, Šibenik 2023, 182 str.

U izdanju Muzeja grada Šibenika 2023. godine objavljena je knjiga *Posebna uputa u vezi s 33 šibenska sporna sela i ostalim mjestima (1569.)* čija je priređivačica Iva Kurelac, viša znanstvena suradnica na Odsjeku za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Ta klasična filologinja i povjesničarka sustavno se bavi, među ostalim, objavljivanjem latiničnih povijesnih izvora, istraživanjem hrvatske i europske renesansne i ranonovovjekovne historiografije, osobito historiografskom produkcijom dalmatinskih komuna, s naglaskom na šibenskome humanističkom krugu.

Rukopis koji je u toj knjizi objavljen izvorno je pohranjen u Zbirci latiničkih kodeksa Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (signatura: AHAZU II b 53). Njegov je izvorni naslov: *Instruttione piu particolare dele XXXIII ville de Sibenico contentiose et d'altri lochi*, dok na platnenim koricama restauriranog rukopisa stoji sažetiji naslov *Li confini de Dalmatia*.

U uvodnoj riječi priređivačica napominje kako se prije bavila predmetnim rukopisom, no tom prilikom u uvodnoj studiji knjige znatno proširuje vlastite spoznaje o tome rukopisu prethodno objavljene u Zborniku Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, sv. 39 (Zagreb, 2021.).

Uvodna cjelina donosi dvije studije koje su podijeljene u više kraćih poglavlja. Prva studija nosi naslov *Rukopisi izvještaja Petra Zavorovića i njihova problematika* (str. 15–46). Taj je dobro očuvani kodeks *octavo* formata, a sastoji se od 16 folija, tj. 8 araka papira, okupljenih u jedan sveščić. Pisan je smeđocrnom tintom, kurzivnom humanistikom 16. stoljeća na talijanskome jeziku uz primjese latinskoga i hrvatskoga jezika. Potonje se u rukopisu pronalazi kada je riječ o toponimima i etnicima. Kodeks do te knjige nije objavljen, premda je u Muzeju

grada Šibenika 1963. godine načinjen njegov strojni prijepis po principu *ut stat et jacet*. Stoga u takvom tipu prijepisa nisu razrješavane kratice, nije ujednačeno pisanje velikih i malih slova, kao što nije ni osuvremenjena interpunkcija. U toj knjizi kodeks je objavljen sukladno suvremenim uzusima te je popraćen kritičkim aparatom načinjenim prema kodeksu iz Arhiva Akademije i njegovu prijepisu iz Biskupijskog arhiva u Šibeniku. Prijepisu je priložen i prijevod na hrvatski jezik s komentarom.

Da je autor kodeksa pohranjenog u Arhivu Akademije šibenski plemić Petar Zavorović, zaključio je Kristijan Juran na temelju prijepisa toga kodeksa iz Biskupijskog arhiva u Šibeniku. I. Kurelac taj je zaključak dodatno potvrdila paleografskom analizom Zavorovićevih bilježničkih spisa i kodeksa.

Što se tiče pitanja provenijencije rukopisa i njegove cirkulacije, I. Kurelac zaključuje da je kodeks *Li confini de Dalmatia*, prije nego što je tijekom 19. stoljeća dospio u ruke Ivana Kukuljevića Sakcinskog, cirkulirao u obitelji Zavorović (jer je u kodeksu zabilježena opaska koju je napisao i potpisao Dinko Zavorović, nećak Petra Zavorovića), pa se nalazio u šibenskome samostanu sv. Lovre, gdje ga je zajedno s drugim knjigama popisao Fran Kurelac, te da ga je Kukuljević zatim, a na temelju Kurelčeva popisa, uvrstio u svoju zbirku.

Prijepis rukopisa koji je pohranjen u Biskupijskom arhivu nije datiran, no prema paleografskim karakteristikama I. Kurelac utvrđuje da je napisan krajem 16. ili tijekom prve polovine 17. stoljeća. I taj je rukopis dobro očuvan; pisan je kurzivnom humanistikom, talijanskim jezikom, uz primjese latinskoga i hrvatskoga jezika. Autor toga prijepisa najvjerojatnije je bio Talijan.

Tijekom priređivanja kodeksa za objavu pri transkripciji su očuvana obilježja ortografije i jezika druge polovine 16. stoljeća. Naglasci nisu bilježeni jer ih ne bilježi ni Zavorović. Zadržane su neke osobitosti rukopisa poput oscilacija u bilježenju -u- i -v- te nedosljednosti u pisanju udvojenih suglasnika. Preuzeta je i autorova, izvorna folijacija. Radi olakšavanja razumijevanja teksta, razriješene su sve kratice te je osuvremenjeno pisanje velikih i malih slova i interpunkcija.

Druga studija uvodne cjeline nosi naslov *Izvoještaj Petra Zavorovića u kontekstu povijesnih zbivanja i njegova tematika* (str. 47–75). Budući da se to spominje još u prethodnoj studiji unutar te knjige, nalaz vlastoručnih bilježaka Dinka Zavorovića u kodeksu priređivačica smatra posebno važnim naglašavajući da je riječ o za sada jedinome poznatom autografu toga šibenskog povjesničara. Petar i Dinko Zavorović bili su rodbinski povezani, a uz to su obojica aktivno djelovala u šibenskoj komuni tijekom 16. i početkom 17. stoljeća, te su gajila zajedničko zanimanje za povijesna i politička zbivanja u Šibeniku i Dalmaciji. Zato je jedno

poglavlje posvećeno važnijim činjenicama iz njihova života. Priređivačica zatim piše o povijesnim okolnostima i razlozima nastanka rukopisa. Naime, pojavom Osmanlija u okolini Šibenika početkom 15. stoljeća u tim je krajevima započelo razdoblje zahtjevnih političkih prilika, teritorijalnih previranja i velikih migracija. Prvi snažniji napad Osmanlija na šibenski prostor 1468. pokrenuo je snažan val iseljavanja većeg broja domaćeg stanovništva iz sela šibenske Zagore koja su do početka 16. stoljeća ostala gotovo pusta. Iz sadržaja Zavorovićeve kodeksa u kojemu se opisuju posljedice koje su takve nepovoljne okolnosti imale na 33 sela u zaleđu Šibenika biva razvidnim da nije riječ o tekstu nastalom iz dokolice, nekakvome privatnom memoaru, nego je riječ o spisu s konkretnom političkom svrhom, a ta je detaljno upućivanje mletačkih vlasti u stanje u tim selima koja su bespravno zauzeli Morlaci prije i nakon Rata Svete lige (1537. – 1540.). Cilj mu je bio dokazati da su uzurpirana sela još od srednjovjekovlja pripadala šibenskom okrugu i pružiti Mlečanima argumente za nastavak pregovora s Osmanlijama oko njihova povrata. Zavorović je spis *Li confini de Dalmatia* sastavio 1569. za Giovannija Battistu Calba, mletačkoga poslanika za granice Dalmacije. Usprkos tom trudu, u konačnici, sela šibenske Zagore oko kojih su se Mlečani godinama sporili s Osmanlijama postala su 1576., zajedno s cijelom Zagorom, dijelom Osmanskoga Carstva.

Promatrano sadržajno, kodeks se sastoji od dviju cjelina. U prvom dijelu rukopisa Zavorović opisuje 33 uzurpirana sela šibenske Zagore oko čijeg je povrata Šibenik 1560. izravno pregovarao s osmanskim vlastima. U drugom dijelu kodeksa mletačkom poslaniku za granice pokušava predstaviti, između ostaloga, niz ostalih naselja i lokaliteta toga kraja što su ih također uzurpirali Morlaci.

Druga cjelina knjige započinje popisom kratica i znakova korištenih u kritičkom izdanju, pa slijedi transkripcija izvornika s kritičkim aparatom. Velik doprinos znanstvenoj i stručnoj dostupnosti izdanja pruža cjelovit prijevod Zavorovićeve spisa na hrvatski jezik, što je rad talijanistice i hungarologinje Nine Spicijarić Paškvan, više znanstvene suradnice u Zavodu za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci. Spomenuti prijevod popraćen je uvodnom napomenom i tumačenjima u bilješkama. Na samom kraju knjige uz popis korištenih izvora i literature nalazi se i kazalo toponima koje potpisuje N. Spicijarić Paškvan.

Objavljen Zavorovićev spis dragocjen je izvor za proučavanje složenih upravnih i demografskih obilježja šibenskoga teritorija na razmeđu mletačke i osmanske vlasti tijekom sredine 16. stoljeća. Osim što je nesumnjiv doprinos historiografiji, to kritičko izdanje vrijedno je polazište za buduća istraživanja

jezične stvarnosti u mletačkoj Dalmaciji toga vremena. Povjesničari su posljednjih desetljeća Zavorovićev rukopis povremeno konzultirali, a njegovim tako kvalitetno realiziranim objavljivanjem omogućuje se znatno veća dostupnost čitateljima.

Elvis Orbanić